



Svensk a-kassa allt sämre

En rapport om utvecklingen inom EU
och Norden de senaste 20 åren.

Förord

I samband med att effekterna av pandemin på arbetsmarknaden att människor blev av med eller riskerade att bli av med jobbet seglade frågan om a-kassan upp i den politiska debatten. När fler grupper, däribland tjänstemän, drabbades gick det upp för politiken att även tjänstemannagrupperna måste få ett rimligt stöd från arbetslöshetsförsäkringen. Möjligheten att kunna ställa om på ett tryggt sätt kräver att ersättningsnivåerna är tillräckligt goda så att även TCO-förbundens medlemmar ska kunna dra nytta av försäkringen.



Det hörs ibland i den offentliga debatten att de svenska socialförsäkringarna är de mest generösa i världen. Den bilden stämmer inte riktigt och i synnerhet inte när det handlar om a-kassan, vilket vi visar i den här rapporten. Sverige har halkat efter och det riskerar att allvarligt skada våra möjligheter att kunna ställa om i tider då det är helt nödvändigt att vi lyckas.

Det händer också intressanta saker i den internationella policydebatten där pendeln nu har svängt. Från att ha förordat låga ersättningar menar nu till exempel OECD att det är viktigt att de är tillräckligt höga eftersom de ser att de är ett centralt verktyg för att främja omställning på arbetsmarknaden. Debatten kommer att fortsätta och vi kommer att vara en aktiv deltagare i den.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Therese Svanström'.

Therese Svanström, Ordförande TCO



Sammanfattande resultat och förslag

OECD tar regelbundet fram statistik som jämför hur mycket hushåll har att leva på vid arbetslöshet jämfört med vid arbete. I den här rapporten visar TCO med hjälp av OECD:s data att Sverige tappat drastiskt de senaste 20 åren. År 2020 hamnar Sverige på plats 21 av EU27-länderna. Inget annat EU-land har sänkt ersättningsgraden lika mycket som Sverige har gjort under 20-årsperioden.

I Sverige har ersättningen för typhushållet sänkts med 9 procentenheter jämfört med ersättningen för 20 år sedan. Övriga EU-länderna har förändrat ersättningen med mellan -4 och +13 procentenheter. Vid en jämförelse med övriga Norden hamnar Sverige på en klar sista plats. För 20 år sedan, när jämförelseperioden startar, låg Sverige på en delad förstaplats.

Att ersättningsnivåerna sjunkit så lågt i Sverige innebär att många inte klarar sin ekonomi. 2020 var medianlönen 32 400 kronor, eller 24 700 kronor efter skatt. Efter skatt är taket i a-kassan ca 14 000 kronor per månad de första 100 dagarna i arbetslöshet, och därefter ca 12 000 kronor i månaden. Tappet innebär för många att de vid sidan av att söka nytt jobb behöver oroa sig för och göra stora förändringar i privatekonomin, trots att arbetslösheten i de flesta fall inte är långvarig.

I ett välfärdssamhälle, och för legitimiteten att betala skatt, är det viktigt att samhället kan ge ett skydd när man behöver det som mest. Försäkringsskyddet från det allmänna måste finnas där även för tjänstemän som kanske både har en högre utbildning och lång erfarenhet från arbetslivet, och därmed en högre lön när de blir arbetslösa.

Det är viktigare med rätt jobb, och inte bara ett jobb. Produktiviteten i Sverige blir högre om matchningen på arbetsmarknaden blir bättre. Då ökar tillväxten i Sverige vilket i sin tur kan ge en ökad välfärd för många.

Ekonomisk trygghet fungerar även som en automatisk stabilisator för ekonomin. Efterfrågan kan hållas uppe även när många blir arbetslösa. Och spridningseffekter, som en snabb nedgång på bostadsmarknaden, kan undvikas.

TCO:s förslag:

- Taket i a-kassan behöver höjas. De nu tillfälligt höjda nivåerna som infördes under pandemin behöver permanentas.
- Taket i a-kassan behöver indexeras så att värdet inte urholkas när priserna och lönerna ökar.

Kort om regelverket för arbetslöshetsersättning

Grunden för att få inkomstbaserad ersättning är att man är registrerad på Arbetsförmedlingen och att man både har arbetat och är medlem i en a-kassa. Man behöver uppfylla både ett arbetsvillkor och ett medlemsvillkor. Ersättningsperioden inleds med sex dagars karens. Om man har valt att säga upp sig från sin anställning kan man därutöver bli utan ersättning 45 ersättningsdagar. Tabell 1 visar hur mycket en person som blir arbetslös får i ersättning under olika dagar i arbetslöshet, enligt ordinarie regelverk respektive enligt det regelverk som gäller nu tillfälligtvis under pandemin.

Tabell 1: Ersättning vid arbetslöshet

	Ordinarie regelverk	Tillfälligt höjda nivåer på grund av pandemin
Dag 1–100	80%, max 910 kronor/ersättningsdag	80%, max 1 200 kronor/ersättningsdag
Dag 101–200	80%, max 760 kronor/ersättningsdag	80%, max 1 000 kronor/ersättningsdag
Dag 201–300	70%, max 760 kronor/ersättningsdag	70%, max 1 000 kronor/ersättningsdag

Enligt regeringen ska de tillfälligt höjda nivåerna i a-kassan som infördes på grund av pandemin gälla fram till och med utgången av år 2022. Därefter gäller det ordinarie regelverket igen.

OECD jämför ersättningsnivåer mellan olika länder

För att belysa hur stor ersättningen är vid arbetslöshet, och för att kunna jämföra ersättningsnivåerna mellan olika länder, har OECD sammanställt uppgifter över hur mycket några olika typer av hushåll får i nettoersättning vid arbetslöshet jämfört med nettoinkomsten vid arbete.

För att visa hur Sverige placerar sig vid en jämförelse med övriga EU samt med övriga Norden används här uppgifter från OECD för ett hushåll som består av två vuxna och två barn, 4 respektive 6 år gamla. De båda vuxna är 40 år gamla och har löner motsvarande landets medellön.¹ I exemplet nedan blir den ene vuxne arbetslös. Den vuxne som blir arbetslös antas ha arbetat utan uppehåll sedan 19 års ålder och ha rätt till full arbetslöshetsersättning. Hushållets nettoersättning den andra månaden som den ena vuxna är arbetslös jämförs med hushållets nettoinkomst före arbetslösheten, det vill säga när båda vuxna arbetar. Hushållet antas inte få några andra bidrag eller liknande. Det enda som påverkar hushållets nettoersättning är lön, a-kassa samt beskattningen av dessa i respektive land.

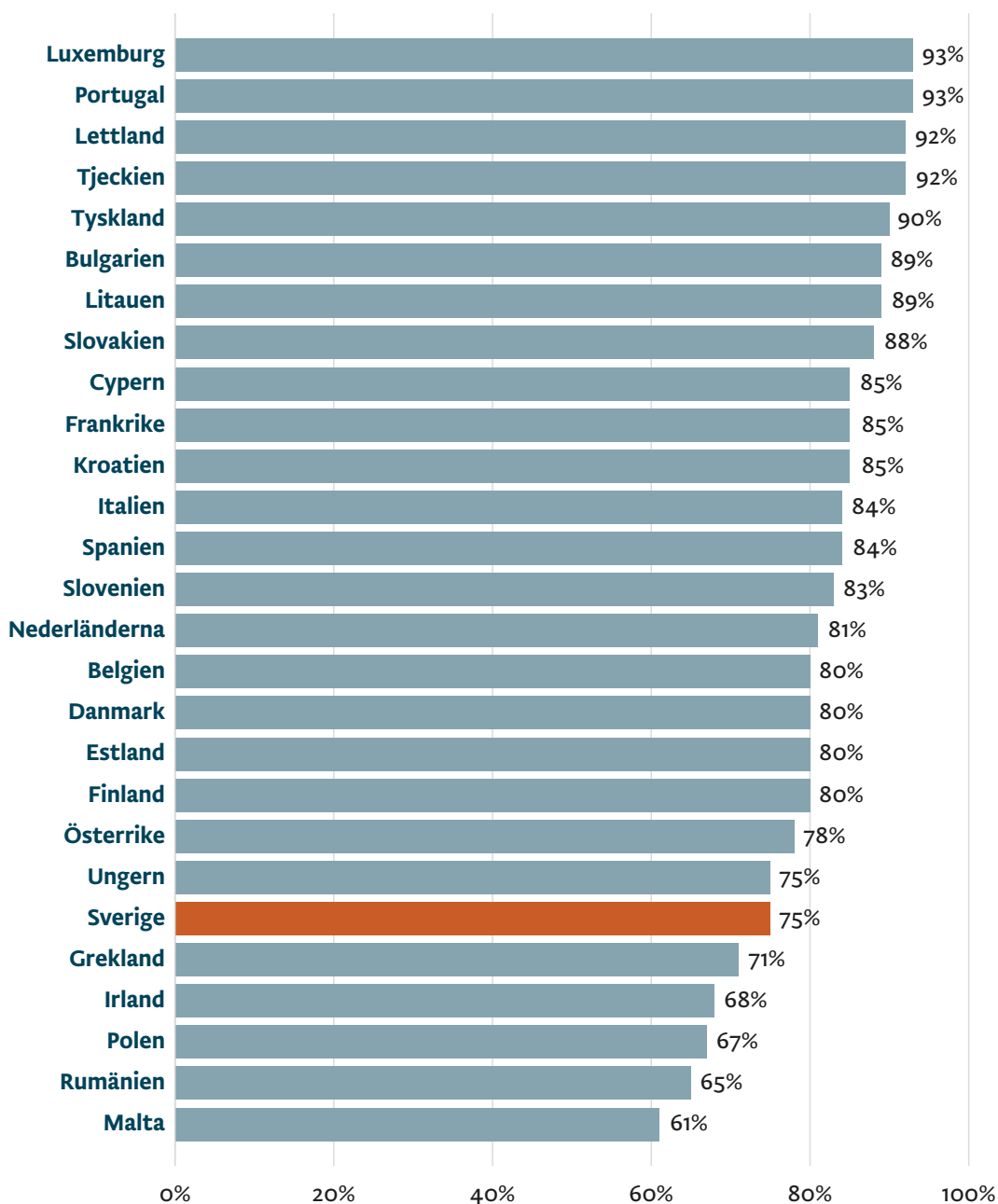
¹Enligt SCB var medellönen i Sverige 36 100 kronor i månaden år 2020, vilket är den senast publicerade medellönen.

Sverige är bland de länder inom EU som har lägst ersättning vid arbetslöshet jämfört med vid arbete.

Som diagram 1 visar så hamnar Sverige på delad 21:a plats en jämförelse av hur mycket hushållet får i nettoersättning vid arbetslöshet jämfört med vid arbete. I de allra flesta EU-länder är ersättningsgraden högre – i vissa fall väsentligt högre.

Diagram 1: Hushållets nettoinkomst när en vuxen är arbetslös jämfört med när båda vuxna arbetar

Nettoinkomsten den andra månaden i arbetslöshet i procent av nettoinkomsten vid arbete. Jämförelse mellan länderna inom EU år 2020.



Källa: OECD

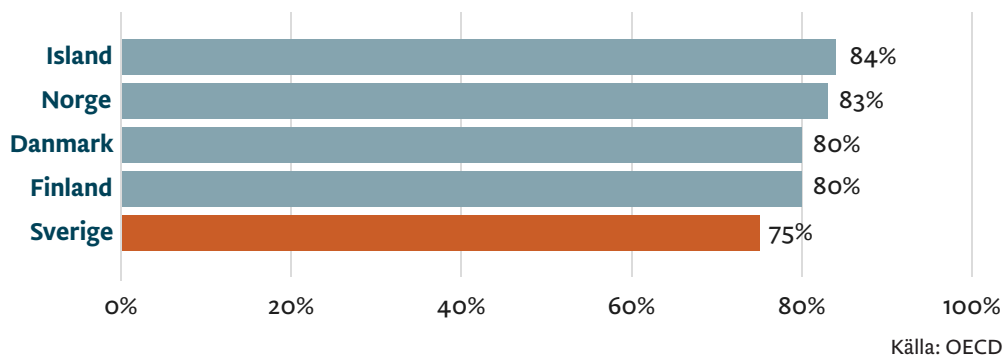


Av de nordiska länderna har Sverige lägst ersättning vid arbetslöshet jämfört med vid arbete

Som diagram 2 visar hamnar Sverige sist bland de nordiska länderna i hur mycket hushållet får i nettoersättning när en vuxen är i arbetslöshet jämfört med när båda arbetar.

Diagram 2: Hushållets nettoinkomst när en vuxen är arbetslös jämfört med när båda vuxna arbetar

Nettoinkomsten den andra månaden i arbetslöshet i procent av nettoinkomsten vid arbete. Jämförelse mellan länderna inom Norden år 2020. I samtliga nordiska länder, utom i Sverige, är hushållets nettoersättning när en vuxen är arbetslös minst 80 procent av ersättningen när båda vuxna arbetar. I Sverige är nivån 75 procent.



Ersättningen har minskat mest i Sverige de senaste 20 åren

Sverige har kontinuerligt minskat nettoersättningen vid arbetslöshet jämfört med i arbete sedan år 2001. Hushållets nettoersättning när en vuxen var arbetslös var 84 procent av hushållets ersättning när båda vuxna arbetade år 2001, men har minskat till 75 procent år 2020. Inget annat EU-land har minskat sin ersättning lika mycket som Sverige har gjort under perioden.

Tabell 2 visar siffror för det första och sista året i jämförelseperioden. Tabellen visar även förändringen i procentenheter mellan 2001 och 2020. Medan övriga EU-länder som har data sedan 2001 har förändrat hushållets ersättningsnivå vid arbetslöshet jämfört med vid arbete med mellan -4 och +13 procentenheter sedan 2001, så sticker Sverige ut med att ha minskat nivån med hela 9 procentenheter.

Tabell 2: Hushållets nettoinkomst när en vuxen är arbetslös jämfört med när båda vuxna arbetar

Nettoinkomsten den andra månaden vid arbetslöshet i procent av nettoinkomsten vid arbete. Jämförelse mellan länderna inom EU år 2001 respektive år 2020.

Land inom EU	2001	2020	Förändring 2001–2020, procentenheter
Luxemburg	92%	93%	+1
Portugal	94%	93%	-1
Lettland	**	92%	**
Tjeckien	79%	92%	+13
Tyskland	93%	90%	-3
Bulgarien	**	89%	**
Litauen	**	89%	**
Slovakien	82%	88%	+6
Cypern	**	85%	**
Frankrike	86%	85%	-1
Kroatien	**	85%	**
Italien	76%	84%	+8
Spanien	88%	84%	-4
Slovenien	**	83%	**
Nederländerna	84%	81%	-3
Belgien	75%	80%	+5
Danmark	82%	80%	-2
Estland	**	80%	**
Finland	82%	80%	-2
Österrike	82%	78%	-4
Ungern	75%	75%	+0
Sverige	84%	75%	-9
Grekland	66%	71%	+5
Irland	69%	68%	-1
Polen	70%	67%	-3
Rumänien	**	65%	**
Malta	**	61%	**

**Uppgift saknas i OECD:s databas.

Källa: OECD

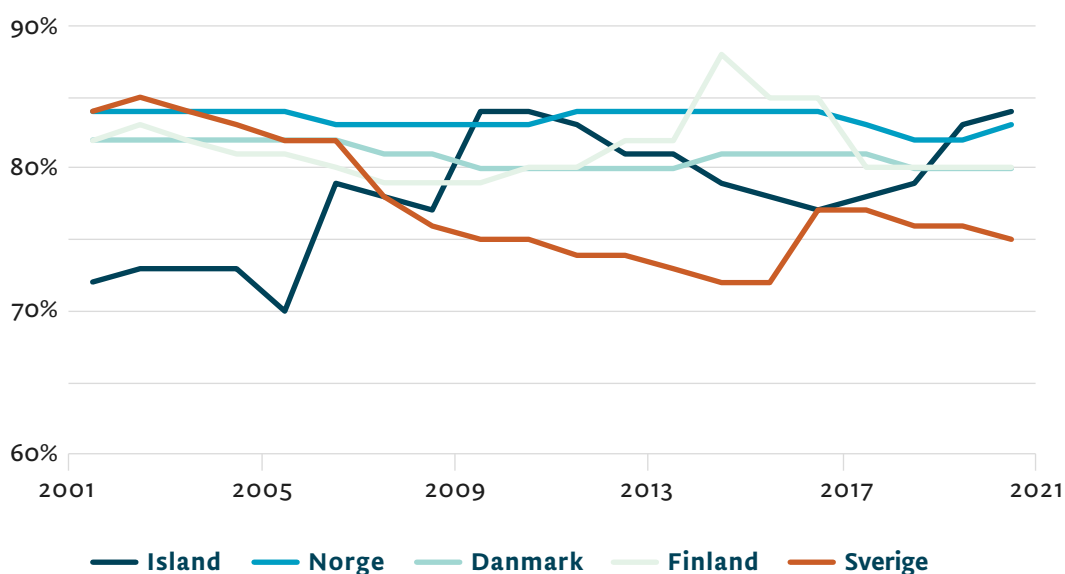


Sverige har den lägsta ersättningen vid arbetslöshet jämfört med vid arbete av de nordiska länderna

Som diagram 3 visar så hamnar Sverige på en klar sista plats vid en jämförelse med ersättningen vid arbetslöshet i övriga Norden. För 20 år sedan, när jämförelsen startade, låg Sverige på en delad förstaplats.

Diagram 3: Hushållets nettoinkomst när en vuxen är arbetslös jämfört med när båda vuxna arbetar

Nettoinkomsten den andra månaden i arbetslöshet i procent av nettoinkomsten vid arbete. Jämförelse mellan länderna inom Norden år 2001–2020.



Källa: OECD



Samma sak som illustreras i diagram 3, visas i tabell 3, men i tabellen visas siffror för det första och sista året i jämförelseperioden. Tabellen visar även förändringen i procentenheter mellan 2001 och 2020. Medan övriga nordiska länder har förändrat hushållets ersättningsnivå vid arbetslöshet jämfört med i arbete med mellan -2 och +12 procentenheter sedan 2001, så sticker Sverige ut med att ha minskat ersättningsnivån med hela 9 procentenheter.

Tabell 3: Hushållets nettoinkomst när en vuxen är arbetslös jämfört med när båda vuxna arbetar

Nettoinkomsten den andra månaden i arbetslöshet i procent av nettoinkomsten vid arbete. Jämförelse mellan länderna inom Norden år 2001 respektive år 2020.

Land inom Norden	2001	2020	Förändring 2001–2020, procentenheter
Island	72%	84%	+12
Norge	84%	83%	-1
Danmark	82%	80%	-2
Finland	82%	80%	-2
Sverige	84%	75%	-9

Källa: OECD



Analys

Att människor känner trygghet inför arbetslöshet är en viktig del av välfärden. Trygghet är också avgörande för vår förmåga att ställa om och möta arbetsmarknadens förändring. Den gör det lättare att se framtiden an med tillförsikt och ta tillvara de möjligheter som ny teknik och vetenskapliga landvinningar kan innebära.

Arbetslöshetsförsäkringen är central för den här tryggheten. Den bygger på inkomstbortfallsprincipen och är inte tänkt att ersätta hela den tidigare inkomsten, men den som blir arbetslös ska kunna koncentrera sig på att hitta ett nytt jobb och inte drabbas av en drastisk försämring av privatekonomin.

Sverige låg länge i topp vad gäller trygghet. Under 1970- och 1980-talet byggdes den offentliga välfärden upp i Sverige. Många stöd inom socialförsäkringarna blev mer generösa och dessutom tillkom flera nya. Detsamma gällde för arbetslöshetsförsäkringen. Men i samband med den djupa lågkonjunkturen i början av 1990-talet blev villkoren för att kunna få ersättning mer restriktiva och nivåerna i arbetslöshetsförsäkringen mindre generösa. Inte förrän i slutet av 1990-talet höjdes taket för ersättning något igen. Vid ett par tillfällen i början av 2000-talet samt år 2015 höjdes taket ytterligare. Men de högre nivåerna från 1970- och 1980-talen har inte kommit tillbaka.

Vid inledningen av 1980-talet ersattes 90 procent av arbetstagarens tidigare inkomst, upp till ett tak, med a-kassa. År 1993 sänktes ersättningen till 80 procent. 1996 sänktes ersättningsnivån till 75 procent men redan året därpå höjdes den till 80 procent igen. 2007 ändrades ersättningen så att det blev en avtrappning i ersättningsnivån.

I den här rapporten visar TCO med hjälp av data från OECD att Sverige tappat drastiskt de senaste 20 åren. Vi ligger nu långt ner, på plats 21 av 27, när man jämför Sverige med de övriga länderna inom EU. I Sverige har ersättningen för typhushållet sänkts med 9 procentenheter jämfört med ersättningen för 20 år sedan. Övriga EU-länderna har förändrat ersättningen med mellan -4 och +13 procentenheter så Sverige sticker verkligen ut i att ha försämrat ersättningen. Jämför man Sverige med övriga Norden så låg Sverige i topp tillsammans med Norge för 20 år sedan men ligger nu på en ensam sista plats.

Att ersättningsnivåerna sjunkit så lågt i Sverige innebär att många inte klarar sin ekonomi. 2020 var medianlönen 32 400 kronor, eller 24 700 kronor efter skatt. Efter skatt är taket i a-kassan ca 14 000 kronor per månad de första 100 dagarna i arbetslöshet, och därefter ca 12 000 kronor i månaden. Ett tapp på mer än 10 000 kronor i månaden innebär för många att de vid sidan av att söka nytt jobb behöver oroa sig för och göra stora förändringar i privatekonomin, trots att arbetslösheten i de flesta fall inte är långvarig.

TCO:s slutsatser

Sverige har högst sysselsättningsgrad i EU och ett mycket högt arbetskraftsdeltagande. Det är ett kvitto på att en mycket stor del av befolkningen redan är sysselsatt eller står till arbetsmarknadens förfogande jämfört med hur det ser ut i vår omvärld. Det är därför orimligt att vi halkat efter vad gäller ersättningsnivåerna i jämförelse med övriga EU, och ligger i botten inom Norden.

I ett välfärdssamhälle, och för legitimiteten att betala skatt, är det viktigt att samhället kan ge ett skydd när man behöver det som mest. Försäkringsskyddet från det allmänna måste finnas där även för tjänstemän som kanske både har en högre utbildning och lång erfarenhet från arbetslivet, och därmed en högre lön när de blir arbetslösa.

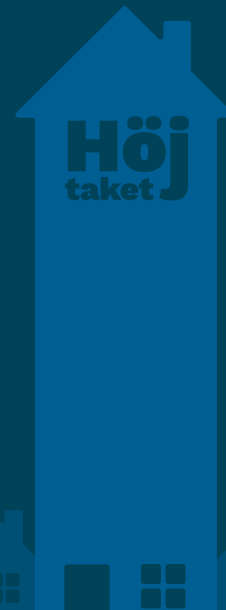
Det är viktigare med rätt jobb, och inte bara ett jobb. Det finns en samhällsekonomisk vinst i att en person som blir arbetslös ges bra förutsättningar att komma tillbaka till arbete – till ett arbete som efterfrågar rätt kompetens. Produktiviteten i Sverige blir högre om matchningen på arbetsmarknaden blir bättre. Då ökar tillväxten i Sverige vilket i sin tur kan ge en ökad välfärd för många.

Ekonomisk trygghet fungerar även som en automatisk stabilisator för ekonomin. Efterfrågan kan hållas uppe även när många blir arbetslösa. Och spridningseffekter, som en snabb nedgång på bostadsmarknaden, kan undvikas.

Ett bra inkomstskydd kan betyda mycket. Det kan vara skillnaden mellan att behöva flytta och att kunna koncentrera sig på att hitta ett nytt arbete. Arbetslöshetsförsäkringen är en viktig omställningsförsäkring.

Förslag

- Taket i a-kassan behöver höjas. De nu tillfälligt höjda nivåerna som infördes under pandemin behöver permanentas.
- Taket i a-kassan behöver indexeras så att värdet inte urholkas när priserna och lönerna ökar.



Källförteckning

OECD (2021), "Benefits and wages: Net replacement rates in unemployment", OECD Social and Welfare Statistics (database), <https://doi.org/10.1787/705boa38-en> (hämtad 2021-04-19).

SCB (2021). "Medellöner i Sverige", <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/utbildning-jobb-och-pengar/medelloner-i-sverige> (hämtad 2021-04-19)

Regeringskansliet (2021). "A-kassan förändras tillfälligt", <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/04/a-kassan-forandras-tillfalligt> (hämtad 2021-04-19)



Tjänstemännens centralorganisation
Linnégatan 14, 114 94 Stockholm
Tel 08-782 91 00, tco.se

TCO är en partipolitiskt fristående centralorganisation som samlar 13 fackförbund med över 1,4 miljoner medlemmar. Vår uppgift är att påverka politiken och samhällsutvecklingen för goda villkor i arbetslivet. TCO-förbundens medlemmar är både välutbildade och professionella yrkesutövare. De jobbar i landets privata tjänste- och industriföretag, kommuner, regioner, kyrka, statliga myndigheter och i den ideella sektorn. Bland yrkesgrupperna finns allt från ingenjörer, journalister och lärare till poliser, ekonomer och sjuksköterskor. Över 60 procent av medlemmarna är kvinnor. Vill du veta mer? Gå in på www.tco.se